

Că această mănăstire era nu numai un mare centru de cultură al Bizanțului, ci și punctul de întâlnire al cărturarilor bizantini și slavi, locul unde se copiau și se păstrau deopotrivă manuscrise grecești și slavonești, este un fapt bine stabilit, care nu mai comportă discuții¹. Sînt bine știute călătoriile de studii ale lui Teodosie de Tîrnovo și ale ucenicului său, viitorul patriarh Eftimie, în această mănăstire, petrecerea lor mai multă vreme aici, unde Teodosie a și murit. Cum remarcă Iordan Ivanov, «în secolul XIV acolo au fost și monahi ruși, care au copiat o serie de cărți bulgare și le-au trimis în Rusia»².

După părerea lui I. Iufu, aici, la Studion, s-a alcătuit la sfîrșitul secolului al XIV-lea o mare colecție de scrieri hagiografice și omiletice, în care au intrat traduceri slave din literatura bizantină, precum și o parte din literatura originală sud-slavă. Lucrările ce au intrat în această colecție au fost ordonate după calendarul liturgic al bisericii ortodoxe, colecția avînd un caracter fix și compunîndu-se din zece mari «sbornice». Nici unul nu a mai apucat însă să se întoarcă în Bulgaria, lucrarea fiind terminată după 1393. În schimb, le găsim în Moldova, unde s-au păstrat fie cîpii executate chiar la Studion, fie cîpii efectuate în țară direct după prototipurile aduse de acolo, fie, în sfîrșit cîpii mai tîrzii. Din colecția de 10 sbornice, I. Iufu a indentificat 6 la Dragomirna, toate provenite de la mănăstirea Moldovița. Ele sînt:

1. Mss. 1789/700 din sec. XV, cu 48 de lucrări pentru perioada 1 septembrie — 15 noiembrie (nr. 145 în tabelul nostru).

2. Mss. 1795/706 de la începutul secolului al XV-lea, cu 46 de lucrări, distribuite între 21 noiembrie — 31 decembrie (nr. 147 în tabel).

3. Mss. 1773/684 din sec. XVI, cu 24 de lucrări pentru lunile ianuarie — martie (nr. 144 în tabelul nostru).

4. Mss. 1813/724 din sec. XV cuprinde «omilii, predici, cuvinte de învățătură de la duminica Ortodoxiei, prima duminică a postului mare, pînă la Florii» și are denumirea de «Zlatoust», deși nu cuprinde numai predicile lui Ioan Gură de Aur (nr. 148 din tabel).

5. Mss. 1828/739 din sec. XVI, cu 23 de lucrări pentru perioada 23 aprilie — 18 iunie (nr. 149 din tabel).

6. Mss. 1880/791 din sec. XV, cu 48 de lucrări pentru sărbătorile din lunile iunie — august (nr. 150 din tabel)³.

Această colecție, a cărei existență a fost semnalată, după cite știm, pentru prima oară de către I. Iufu, nu este înregistrată de cataloagele bulgare și nici menționată în istoriile literaturii bulgare la capitolul ce se ocupă de epoca patriarhului Eftimie⁴. Că nu este vorba de «sbornice» întimplătoare, ci de o colecție sistematizată, în care a intrat majoritatea literaturii omiletice și hagiografice, tradusă și originală, a slavilor de sud, este o realitate demonstrată de însăși structura lucrării.

Cînd a venit în Moldova această colecție, ale cărei scrieri, detașate și intrate în componența altor culegeri, au fost identificate de I. Iufu în 40 de manuscrise slave copiate la noi?⁵ Cheia pare să ne-o dea ms. 1813/724, «Zlatoust» din biblioteca mănăstirii Dragomirna unde, la f. 38, dedesubtul unui pasaj în care

¹ Vezi în special I. Duicev, *Центры византийско-славянского общения и сотрудничества* în «Труды отдела древнерусской литературы» XV, 1963, p. 114 și 117—118.

² *Op. cit.*, p. 529 și urm.

³ Cf. I. Iufu, *Mănăstirea Moldovița...*, p. 429—438.

⁴ Ea nu este cunoscută nici lui Turdeanu, *La littérature bulgare du XIV siècle...*

⁵ *Mănăstirea Moldovița...*, p. 434.